

Türkçe A1 Tezi

Sözcük Sayısı: 3812

Araştırma Sorusu: Sosyal çevrenin bireyin yaşam algısına etkisi, odak figür Barış üzerinden nasıl yansıtılmıştır?

İçindekiler

1.1 Giriş	3
2 Sosyal Çevrenin Birey Üzerindeki Etkisi	4
2.1 Hapishane Ortamının Etkisi	4
2.2 Barış'ın Üst Koğuştakiler ile İlişkisi	7
2.3 Barış'ın Alt Koğuştakilerle İlişkisi	9
2.4 Barış'ın Annesi	12
2.5 Hapishane Görevlileri	14
2.6 Uçurtmanın Önemi	16
3 Sonuç	17
4 Kaynakça	19

1.1 Giriş

İnsanların dünya görüşleri bilinçaltlarına işlenmiş olan düşünceler ile kendilerini belli etmektedir. Birey doğduğu andan itibaren etrafı ile etkileşim halindedir. Bu etkileşimler bilinçsiz bir şekilde de olsa fikirlerimizi ve dünya görüşümüzü etkiler. Özellikle büyüme çağındaki çocukların düşünceleri etraflarındaki insanlardan öğrendikleri bilgiler çerçevesinde şekillenmektedir. Çocukların büyüdüğü ortam da fikirlerini etkilemektedir. Feride Çiçekoğlu'nun yazmış olduğu "Uçurtmayı Vurmasınlar" romanında da küçük bir çocuğun hapisane ortamında görmüş olduğu farklı fikirler ve bu fikirlerin çocuğun düşünceleri üzerindeki etkileri anlatılmıştır.

Feride Çiçekoğlu ilk edebi eserlerini 1980 darbesinin yaratmış olduğu edebi ortamda vermiş bir yazardır. Kendisi de 12 Eylül darbesi sonrası dört yıl hapisanede kaldığı için eserlerinde siyasi suçluları ve karşılaştıkları zorlukları başarılı bir şekilde anlatmıştır. Hapishaneden çıktıktan sonra yayınlamış olduğu ikinci romanı olan "Uçurtmayı Vurmasınlar" da hapishanede kaldığı sürede tanışmış olduğu bir çocuğun hayatını anlatmaktadır. Yazar bu romanında darbe dönemini, halkın gelişmiş ve gelişmekte olan kısmını, suçluların hapishanede gördükleri farklı yaptırımları adli suçlular ve siyasi suçlular üzerinden anlatmıştır. Mektuplar halinde yazılmış olan bu roman Barış'ın ağzından yazılmış olduğu için anlaşılır ve sade bir dile sahiptir. Barış'ın hapishanede yaşananları ve dış dünyadaki siyasal durumu tam olarak idrak edememesi de romana samimiyet katan etkenlerden birisidir.

Bu tez çalışmasında odak figür Barış'ın hayata bakış açısının doğumdan beri bulunduğu hapishane ortamı ve burada tanıştığı Anadolu'nun farklı yerlerinden gelmiş, farklı siyasi görüşe sahip insanlar tarafından nasıl etkilendiği incelenecektir. Barış'ın dünyaya bakış açısı büyüdüğü ortam, adli suçlular ve siyasi suçlular ile arasındaki bağ üzerinden incelenecektir. Barış'ın

annesi ve siyasi suçlular gibi birbirine zıt karakterlerin Barış'ın düşünce dünyasına olan katkıları karşılaştırılacaktır.

2 Sosyal Çevrenin Birey Üzerindeki Etkisi

2.1 Hapishane Ortamının Etkisi

Roman, annesi ile hapishanede kalan Barış'ın serbest bırakılan arkadaşı İnci'ye yazdığı sitem ve üzüntü dolu 26 Haziran mektubu ile başlamaktadır. *“Burnun büyüdü mü İnci? Hani Pinokyo'nunki gibi... Sen anlatmıştın, Pinokyo diye bir kukla varmış. Yalan söyleyince burnu uzuyormuş. Yalan söylersen senin de burnun uzar demiştin bana. Sen de yalan söyledin!”* (Çiçekoğlu, 9) Fikir suçu işlediği gerekçesi ile hapse girmiş olan İnci'nin sonunda serbest bırakılması herkes tarafından coşku ile karşılanırken küçük Barış onu burada yalnız bıraktığı için ona kızmaktadır. Hayatı boyunca hapishane dışına sadece bir kere çıkmış olan Barış'ın bütün dünyası demir kapılar ile sınırlandırılmıştır. Ona göre birinin kapıdan çıkması hayatından çıkıp onu yalnız bırakması anlamına gelmektedir bu yüzden İnci'nin zamansız gidişi onu derinden etkilemektedir. *“Bugün görüş günüydü. Ama kuşlar hiçbir şey getirmediler. Ne babamı, ne de senin mektubunu”* (Çiçekoğlu, 16). İnci'nin gidişinden sonra demir kapı dışında tanıdığı tek kişi olan babasının da artık görüş günlerinde onu ziyarete gelmemesi onda terk edilmişlik hissi uyandırmaktadır.

Barış iki haftada bir olan görüş günleri ipe çekmektedir. Babasını görecektir olmak onda heyecan uyandırmakta, onu mutlu hissettirmektedir. Dışarıda özgürce dolaşabilecek tek tanıdığı da babası olması onun gözünde babasını daha da yükseltmektedir. Bu yüzden babasının başka “kötü” bir kadın yüzünden görüş günlerine gelmeyi bırakması onun kalbini

kırmaktadır. Görüş günü Gülsüm ananın torunlarını görünce aklına babasının onu küçük pencereden alıp dışarıda simit yemeğe götürmesi gelir. *“Gülsüm ana işte o pencereden almak istedi torunlarını. Ama artık yasakmış. Biz de dışarı çıksak içeri girmek yasak olur mu? Gülsüm ananın torunları ağladı içeri girmek için. Ben olsam ağlamazdım. İçeride simitçi bile yok.”* (Çiçekoğlu, 17) Dış dünya ile bildikleri sadece o gün gördükleri ile sınırlı olduğu için simitçi ona dışarının ne kadar zengin, hapishanenin ise ne kadar fakir ve aciz olduğunu göstermektedir. Barış, Gülsüm ananın torunlarının neden simitçiyi dışarıda bırakıp içeriye girmek isteğine anlam verememektedir. Çünkü simitçi Barış için sadece bir simitçiden ibaret değildir. Onun için simitçi bu hayatta sahip olamadığı her şeyin bir hatırlatıcısı şeklindedir. Diğer insanların her gün gördükleri ve üstüne çok kafa yormayacakları simitçi, Barış’ın gözünde dış dünyaya ait sayısız güzellikten birini sembolize etmektedir. Bu yüzden Gülsüm ananın torunlarının dış dünyanın onlara sundukları bu güzellikleri arkada bırakıp demir kapılar arkasına kapatılmak istemelerine bir anlamamaktadır.

Mektupları İnci’ye ulaşmadığı için hüzünlü olan Barış İnci’nin mektup gönderdiğini görünce sevinçten havalara uçar. Onu unutmamış olması Barış’a onu terk etmemiş olduğunu hissettirir. İnci mektubunda hapishanedekilere hasret kaldıkları, önünde engel olmadan rahatça görebildiği güneş ve gökyüzünü anlatmaktadır. *“‘Çerçevesiz gökyüzünü ve tel gölgesiz güneşi sizinle paylaşmak için hemen yazıyorum.’ Bu cümlemin altını kırmızı kalemle çizmişler. ‘Güneş’ ve ‘paylaşmak’ sözcüklerinin yanına da soru işareti koymuşlar.”* (Çiçekoğlu, 21) Barış hapishane görevlilerinin İnci’nin mektubundaki paylaşmak ve güneş gibi sözcüklerin yanına soru işareti koymalarının gerçek nedenini anlamamaktadır. Ona göre güneş gökyüzünde parlayan büyük bir yıldızdan ibarettir. Paylaşmak ise mutluluk getiren bir davranıştır onun için. Daha derin bir anlam ifade etmemektedir bu sözcükler onun için. Fakat hapishanede çalışanlar bu sözcükleri tehdit olarak görmüşlerdir. Onlara göre paylaşmak fikir özgürlüğünü gökyüzü ise sonsuzluğu ve özgürlüğü ifade etmektedir. Görevliler, İnci’nin mektubunda 1980’lerde

baskıyla yok etmeye çalıştıkları düşünce özgürlüğüne karşı bir söylemde bulunduğunu düşünmektedirler. “*Üstelik mektupları getiren çok anahtarlı amca, ‘Söyleyin bu arkadaşınıza bir daha böyle zararlı laflar etmesin,’ dedi.*” (Çiçekoğlu, 21) Çok anahtarlı amcanın güneş ve paylaşmaya zararlı demesi Barış’ın kafasını karıştırmaktadır. Hayatı boyunca ona iyi ve yapması gereken bir davranış olarak anlatılan paylaşmanın nasıl kötü ve zararlı olabileceğini akli almamaktadır.

Annesinin yanında kalan Barış okula gitmemekte, hayatı etrafındaki kadınlardan öğrenmek zorunda bırakılmıştır. Her ne kadar alt kattaki koğuştaki okumuş siyasi suçlular kalıyor olsa da, hiç kimse Barış’a her çocuğun alması gereken eğitimi verecek durumda değildir. Her çocuk gibi o da öğrenmek, sorular sormak, cevaplar almak istemektedir. Çevresindeki insanların neden hapisanede olduklarını merak etmeye başlar ve sorular sormaya başlar. “*Sen niye buradasın diye sordum Nevin’e. O da halkını sevdiği için buradaymış. Ben büyüyünce halkımı hiç sevmeyeceğim. Halkını sevenler hep hapse giriyor.*” (Çiçekoğlu, 17). İçeride olan fikir suçlularının vatanımı sevdiğim için gibi cevaplarını anlamamakta, halkı ve vatani sevmenin kötü bir davranış olduğunu, sevmesi sonucunda geri hapse düşeceğini düşünmektedir. “*Hani kitap okumak güzeldi? Ben buradan çıkınca kitap okusam beni yine getirirler mi? Ben de o zaman kitap okumam.*” (Çiçekoğlu, 28). Aynı şekilde Barış etrafında okumuş insanların bile hapse girip cezalandırıldığını gördüğü için kendi kendine okumanın cezalandırılacak bir davranış olduğunu düşünmektedir.

Barış’ın Selma abla ile yazdığı mektup önceki günlerde yaşanan kitap yakma olayını, Almanya’nın 20. Yüzyıldaki toplu kitap yakma olayları ile bağlaştırmaktadır. Mektup, gelişmiş bir toplum olabilmek için kitap yakılması gerektiğini belirtilmektedir. “*Ben de büyüyünce zararlı kitapları imha edeceğim. Dünyanın en medeni milletlerinden biri olan Almanların 1933 ve 1938’de meydanlarda yığınlar halinde kitaplar yakmaları, kitap yakmanın muasır medeniyet seviyesine varmak için ne kadar önem taşıdığını gösterir.*” (Çiçekoğlu, 50) Mektubun demir

kapılardan geçebilmesi için hükümetin duymak istediklerini, kitap yakmanın yüceltilecek bir davranış olduğunu, içermesi gerektiği söylenmektedir.

Demir kapıların ardına yalnızca hükümetin duymak istediği şeylerin yazılı olduğu mektupların geçmekte olması özgürlüğün kısıtlanmış olması anlamına gelmektedir. “*Gerçi “antikomünist”, komünizme karşı demekmiş. Fakat nihayet o da bir çeşit komünizm... Komünizmin her çeşidinin zararlı olduğunu büyüklerimiz daha önce defaatle tekrarlamışlardı. Bu bakımdan kitabın yırtılarak yakılmaya gönderilişini ibretle seyrettim. “Biz o yalanlara kızdığımız için buradayız,” dedi Zeynep” (Çiçekoğlu, 46)*. İnci’nin eline ulaşan bu mektupta da devlet ve yatıkları övülmektedir. Bu yüzden de mektup hapisane yetkililerini tatmin etmiş ve demir kapılardan kolaylıkla geçebilmiştir. Bu yüzden de mektup demir kapılara takılmamış, İnci’nin eline ulaşmıştır.

2.2 Barış’ın Üst Koğuştakiler ile İlişkisi

Her ne kadar romanda Barış’ın annesinin neden hapisanede olduğu söylenmese de Barış’ın mektuplarında yazdıklarıyla ve alt koğuşta düşünce suçlularıyla değil, üst koğuşta adli suçlularla birlikte kalmasından annesinin azılı suçlu olduğunu anlayabiliriz. Aşağı kattaki koğuşta kalan kızlara kıyasla daha dindar, eğitimsiz olan bu kadınlar sorunlarının çözümlerini konuşmaktansa kavga ederek çözerler.

Barış annesinin koğuştakilerin ilişkisini samimiyetsiz bulduğu için alt koğuşta vakit geçirmeyi daha çok sevmektedir. “*Annemlerin koğuşu sizinkine hiç benzemiyor. Herkes kendi ranzasında oturuyor. Yemeklerini de ayrı ayrı yiyorlar. Oysa sizin kızlar ortaya sofraya kurup hep birlikte yiyorlar.*” (Çiçekoğlu, 41). Annesinin koğuşundaki herkes kendi halinde cezalarının bitmesini bekler. Alt koğuştaki kızların aksine hepsi farklı suçlardan dolayı

hapishaneye girmiştir. Arkadaşlık kurmaktan çok ceza sürelerinin bitmesini ve af çıkmasını beklemektedirler. Toplumun agresif ve cahil kesimini temsil ettikleri için alt koğuştaki kızlara kıyasla daha bağınaz ve daha kapalı görüşlülerdir.

Barış bir süre sonra annesinin koğuşunda kalan kadınların hepsinin hapishaneye girme nedenlerini dış etkenlere bağladıklarını fark eder. *“Sonra kavga çıkmış. Böyle anlatıyor Seher Teyze. Ama komşuları onu şikâyet etmişler. Demişler ki: Suyu o döktü Fatma'nın başından aşağı. İftira ettiler, diyor Seher Teyze. Sonra ben Ayşe'yi sizin koğuşa götürdüm. Ayşe ağladı. Dedi ki kızlara: Suyu Seher Teyze dökmüş sahiden”* (Çiçekoğlu, 29) Annesi ve diğer kadınlara göre hepsi hapishaneye “suçsuz” yere girmiştir. Her ne kadar olayların aslında her biri bir suç işlemiş olsa da kendi gözlerinde onlar başka insanlar ve olaylar yüzünden suç işlemeye itilmişlerdir. Annesi ve koğuştaki diğer kadınların bu davranışı halkın özellikle daha az gelişmiş olan kısımlarındaki ben merkezliği ve yanlış suçlamaları temsil etmektedir. Suçlu olduklarını kabul etmek yerine düştükleri durumu başkasının suçu gibi göstermeye çalışan bu kadınlar halkın aksayan bir yönünü gösterir. “İftira” kavramı koğuştaki kadınlar yüzünden Barış'ın anlam veremediği bir kavram haline gelir. Alt koğuştakilerin hapishanede olmalarını dış etkenlere bağlamamaları, sadece annesinin koğuşunda kalanların bu kavramı kullanmasının nedenini anlayamaz.

Barış'ın adli suçlular sayesinde öğrendiği önemli bir hayat dersi güçsüz ve kendine ait düşünceleri olmayan insanların haksızlıklarla otorite sahibi olduklarıdır. *Birkaç gün önce Sümbül diye şişman bir kadın gelmişti koğuşa. Yüzünü çok boyuyor. ““Müdür benim tanıdığım,” diye övünüp duruyordu. “Bundan sonra ekip başınız Sümbül Hanım olacak,” dedi müdür.”* (Çiçekoğlu, 55) Üst mevkilerde tanıdığı olan insanların demokrasi ile seçilmiş insanların yerini alması gibi adaletsizliklerle erken yaşta tanışan Barış, küçüklüğünde hep bunu gördüğü için ilerideki hayatında da bunun normal olduğunu düşünecektir. Haksız yere başa gelen insanlar da himayesi altında olan insanlar arasında ayrımcılık yapmaktadır. Bu ayrımcılık

Sümbül Hanımın yemek dağıtımını sırasında önce gelenlere bol miktar yemek vermesi, sona kalanlara yemek kalmaması ile anlatılmaktadır. Barış Sümbül Hanımın başa gelmesiyle adaletsiz ve eşitlikçi olmayan bir ortamda yaşamıştır.

Barış'ın annesinin koğuşunda kalan bu kadınlar hapisanedeki görevlilere ve otorite sahibi insanların gözüne girebilmek için çabalamaktadırlar. *“Sultan Teyze, Sümbül Hanım'dan yana oldu. Sultan Teyze onu neden seviyor İnci? Oysa Sümbül Hanım'ın çamaşırlarını yıkıyor hep. Hem de şikâyet ediyor, çamaşırdan ellerim açıldı diye. Ama yine de ondan yana oldu.”* (Çiçekoğlu, 62) Özellikle yaşça büyük olan kadınlar ellerine geçen her fırsatta etraflarındaki otorite figürlerine kendilerini göstermeye çalışmaktadır. Bu şekilde insanların iyi taraflarında kalarak ceza sürelerini tamamlamadan “iyi hal” veya af ile hapisaneden çıkacaklarını düşünmektedirler.

2.3 Barış'ın Alt Koğuştakilerle İlişkisi

Alt koğuşta kalan kızlar hapisaneye girme nedenleri fikir suçu işlemiş olmalarıdır. 1980 darbesi süresince sayısız insan düşünce suçu izledikleri gerekçesi ile hapse atılmıştır. Fikir suçu işlemiş olan u insanlar halkın okumuş, gelişmiş kısmını temsil etmektedir. Adli suçlulardan farklı olarak fiziksel bir suçtan değil, açık sözlü oldukları ve dönemin yöneticileriyle farklı görüşlere sahip oldukları için içeridelerdir.

Uçurtmayı Vurmasınlar romanında alt koğuşta kalan kızlar fikir suçlularıdır. Barış'ın annesine ve üst koğuşta kalanlara göre daha sakin ve problemlerini konuşarak çözmeye çalışan insanlardır. Barış'a okumayı, yazmayı ve düşünmeyi öğretirler. Barış'ın mektuplar yazdığı İnci de bir düşünce suçlusudur. Barış'ın annesi alt katta kalan kızların Barış üzerinde kötü etki yarattığını düşünmektedir. *“Annem beni sizin odaya da yollamadı. “Bu gidişle sen de onlara*

benzeyeceksin! Sonun burası olacak!” diye bağıırıp çağırđı bana.” (Çiçekoğlu, 40) 1980’lerde işlenebilecek en büyük suçlardan biri gibi görünen düşünce suçu insanları düşüncelerini söylemekten çekinir hale getirmiştir. Barış’ın annesi de Barış’ın alt koğuşdaki kızların düşüncelerinden etkileneceğini ve onun da düşüncelerini dile getirip hapishaneye gireceğinden endişe duyar.

Barış hapishanede doğup babasının onu alıp dışarıya götürdüğü birkaç gün dışında hapishanede büyümüştür. Dış dünya ile ilgili öğrendiği her şeyi hapishanedeki kadınlardan öğrenmiştir. Barış alt koğuştakiler sayesinde önemli birkaç hayat dersi almıştır. Bu derslerden bir tanesi paylaşmaktır. Annesinin koğuşunda daha önce böyle bir şeyle karşılaşmamış olan Barış ilk başta paylaşmanın önemini anlamamıştır. *“Paylaşmak kötü mü İnci? Sevim diyor ki: Siz hepiniz paylaşmayı sevdiğiniz için buradaymısınız. Paylaşmayı sevmeyenler kapatıyormuş sizi buraya. Çok anahtarlı amca senin mektubundaki paylaşma sözüne kızmıştı.” (Çiçekoğlu, 41)* Barış İnci ve alt koğuştakilerin düşüncelerini başkalarıyla paylaştıklarını öğrendikten sonra paylaşmak kavramı onu korkutur. Eğer o da düşüncelerini veya herhangi bir şeyi başkasıyla paylaşırsa hapishaneye gireceğini düşünür.

Alt koğuşta kalan kızlar Barış’ın annesi ve diğer adli suçlulardan daha sıcak kanlı ve cana yakındır. Onlar annesi ve koğuş arkadaşları gibi ikide bir kavga etmezler, sorunları olduğunda dahi bu soruları kavga ederek değil konuşarak çözerler. Barış bu yüzden onlar ile vakit geçirmekten zevk alır. Alt koğuşu üst kattakilerden bir kaçış yeri olarak görmektedir. Alt kattakiler yaş olarak da daha genç oldukları için Barış’ın anlayacağı dilden konuşmaktadırlar.

Fikir suçluları Barış’ın hayatında bir kırılma noktası olarak görülebilecek olaylara kahramanlık etmişlerdir. Barış’ın siyasi suçlular sayesinde öğrendiği bir ders de düşüncelerinin ne kadar toplum ve hükümet tarafından yanlış kabul edilse de doğrunun sesinin bastırılamayacağıdır. Alt koğuşdaki kızların hapishaneye girmiş olmalarına rağmen onları ilk

başta bu duruma sokan dūřüncelerinden vaz geçmemeleri Barış'a doğru olduğuna inandığı Őeylerin sonuna kadar arkasında durması gerektiğini öğretmiştir.

Etrafindakilerle konuştukça Barış buradan çıktıktan sonra eęer halkını sever, kitap okursa geri buraya dūřeceęinden korkar. Barış'ın bu dūřüncelerinin üşüne bir sabah koğuş aramasına gelen beyaz saçlı amcanın Zeynep'in kitabını bulması ve daha sonra kitabı gözleri önünde imha ettirmesi Barış'ı daha da çok korkutur. *“Amca kitabı yere koydu. Ayağıyla kapağının üzerine doğru bastı. Sonra bütün gücü ile kitaba asılarak kendine doğru çekti”* (Çiçekoęlu, 35). Beyaz saçlı adamın diğer gardiyanlara kitabı minicik parçalara parçalattırıp kapalı bir zarfa koydurması sonrasında sobaya atırması ve atıldı mı kontrol edilmesi için üç ayrı kişiye görevlendirmesi Barış'ı kitabın ne ile ilgili olduğunu ve beyaz saçlı amcanın neden kitaptan bu kadar korktuğunu dūřündürtür. *“Götür bunu kalorifer dairesine, ateşin en kor kırmızı yerine at!”* (Çiçekoęlu, 37). Beyaz saçlı amca kitabın geri alınıp okunamayacağından emin olmak için elinden gelen her Őeyi yapar. Hapishane görevlisi Zeynep'in fikir suçu işlediğini duyduktan sonra hapishaneye ait olan bu kitabı imha eder. İnsanların soru sorup dūřünmesi beyaz saçlı adamın ve devlet yöneticilerinin engellemeye çalıştığı bir Őeydir. Beyaz saçlı amcanın bu kadar sinirlenmesinin sebebi insanları kitap okumak ve dūřünmekten uzaklaştırmaya çalıştıkları bir dönemde küçük bir çocuğun soru sorabilmesi onun gözünde gelecek nesillerinde okuyup fikir sahibi bireyler olabileceğine işarettir.

Alt koğuştaki kızlar ve hapishane görevlileri iyi anlaşmamaktadır. Hapishane görevlileri okumuş ve kendilerine ait dūřünceleri olan bu kızlardan korkmaktadır. Dış dünyaya korkularını göstermek yerine suçsuz olan kızları cezalandırarak sürü psikolojisi ile onların gözünü korkutmaya çalışırlar. Alt koğuşta kalan kızlar zeki ve okumuş insanlar oldukları için doğru olduğuna inandıkları dūřüncelerini savunmaktan vaz geçmemişlerdir. *“Olan Zeynep'e oldu. Cezaevi kitabını yitirdiği için onu idareye çağırıldılar. Ona ceza bile verdiler. İki hafta*

görüŖe çıkamadı” (Çiçekoğlu, 42) Düşüncelerinden vaz geçmedikleri için de hapishane müdürü ve görevlileri tarafından fiziksel ve psikolojik Ŗiddet görmekteydirler.

2.4 BarıŖ’ın Annesi

BarıŖ’ın annesi iŖlediđi adli bir suçtan içeridedir. Sorunlarını Ŗiddetle çözmeye çalıŖan bir kadındır. İçeride olduğu süre sarfında BarıŖ’ın babası tarafından başka bir kadın için terk edilmiŖtir. Kendisi de aldatıldığı için kođuŖa yeni gelen Meryem’e karŖı ön yargılıdır. *“Zengin diye yaŖlı bir adama vermiŖler. Ama adamın başka karısı varmıŖ. O kadın Ŗikâyet etmiŖ. O yüzden gelmiŖ Meryem. Annem dövdü onu gelir gelmez.” (Çiçekoğlu, 67)* BarıŖ’ın annesi aldatılmanın hıncını bu küçük kızıdan çıkarmıŖtır. Meryem her ne kadar suçsuz olsa da BarıŖ’ın annesi Meryem’i kendi hayatında kocasıyla birlikte olan kadın gibi görmektedir. Bu davranıŖı onun düşünmeden hareket ettiğini ve asıl doğru olanla ilgilenmediğinin kanıtıdır.

Annesinin BarıŖ’ın babasına kızgın olmasının bir diğer nedeni BarıŖ’ı yarı yolda bırakmasıdır. Yeni hayatı yüzünden oğlunu ziyaret etmeyi, mektup yazmayı bile bırakmasına içi acımaktadır. Bu yüzden BarıŖ kendisine babası hakkında sorular sorduğunda hızla sinirlenmekte ve BarıŖ’ı terslemektedir. *“Annem diyor ki, artık babamı sevmiyormuŖ... Ama sonra gece yine ağladı. Ben anlamıyormuŖ gibi yapıyordum, ama bu sefer çok ağladı. Ben de sordum: “Anne, babamın canı cehenneme gitti diye mi ağlıyorsun?” “Bacak kadar boyunla her iŖe karıŖma!” diye azarladı beni.” (Çiçekoğlu, 26 & 27)* BarıŖ annesi ve babasının iliŖkisinden umutsuzluk ve hayal kırıklığını öđrenmiŖtir. Annesinin babasını sevmesine rağmen üzülmeye, diğer kadınların yanında güçlü durmaya çalıŖması toplumun insanlar üzerinde yarattığı baskıya örnektir. Ayrıca annesinin kadınların yanında ağlamaması gece tek baŖına, kimsenin

duymadığını düşünüp ağlaması da Barış'a toplum içerisinde duygu göstermenin ve ağlamanın zayıflık göstergesi olduğunu düşündürmektedir.

Halkın gelişmemiş kesimini sembolize eden anne karakteri hapis haneye girdikten sonra da sorunlarını dışarıdayken çözdüğü gibi, şiddetle, çözmeye devam etmektedir. Şiddet uyguladığı için cezaya çarptırılmış fakat yine de şiddet huyundan vaz geçmemiş olması halkın gereksiz inatçılığını göstermektedir. *“Filiz’le annem, bir de Gülfidan’la Nergis Sümbül Hanım’ın üzerine yürüdüler... Sabah sayımından sonra getirdiler annemi. Çürükler vardı kollarında. Her yanı ağrıyordu. Filiz’i daha sonra getirdiler. Başka cezaevine yollayacaklarmış.”* (Çiçekoğlu, 62 & 63) Barış’ın annesi ve Filiz hapis hanede kendi haklarını ve başkalarının haklarını korumak için kavgaya karışsalar da konuşarak çözmek yerine fiziksel şiddet kullandıkları için haksız duruma düşmüşlerdir. Bu olay Barış’ın annesinin dövülmesi ve Filiz başka bir hapis haneye yollanmasıyla sonuçlanırken Sümbül Hanımın daha da güçlenmiştir. Sümbül Hanımın bu olayın güçlenmesi hapis hane müdürü ile yakın olmasından kaynaklanmaktadır.

Barış’ın annesi davranış ve sözleriyle Barış’a iyi bir örnek değildir. Sorunlarını şiddet kullanarak çözmesi dışında kendisini kurtarmak için başka insanların başını yarmaktadır. *“Filiz, anneme kırgın. Annem idarede demiş ki: Bizi Filiz zorladı Sümbül Hanım’ı dövmeye. Ama ben duymuştum. Öyle olmadı. Önce annem istemişti dövmeyi.”* (Çiçekoğlu, 63). Sümbül Hanımı dövdükten sonra şiddete başvurmayı Filiz’in fikri olarak anlatması onun gerçeği kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebileceğini göstermektedir. Her ne kadar Barış’ın annesi söylediği bu yalanı Barış’tan ayrılmamak için söylemiş olsa da başka birisinin geleceğini etkilemiştir. Barış’ın erken yaşta insanların çıkarları doğrultusunda yalan söyleyebileceğini görmesi onun çevreye karşı olan güvenini sarsmaktadır.

2.5 Hapishane Görevlileri

Hapishanede çalışan müdür, anahtarlı amca ve görevliler Barış için otoriteyi ve düzeni temsil etmektedir. Etrafındaki suçluların görevliler ile aralarındaki konuşmaları ve olayları gözlemleyip en sonunda şu karara varmıştır: Hapishane yetkilileriyle iyi geçinen insanlar ödüllendirilmekte ve yetkililerin sözünden çıkan suçlular ise ağır cezalar almaktadır. Hapishanede çalışan müdür ve görevliler oradaki suçlulara, özellikle siyasi suçlulara, iyi davranmamaktadır. Hapishane çalışanlarını devletin seçiyor olması, çoğu çalışanın siyasi görüşünün de devlet ile aynı doğrultuda olduğunu göstermektedir. Bu yüzden de hapishane görevlileri ve siyasi suçlular arasında çatışmalar söz konusudur. Siyasi suçlular içeride oldukları süre boyunca da içeride gördükleri muameleye karşı haklarını korumaya ve fikirlerini söylemeye devam etmektedir. Bundan rahatsız olan yetkililer de ellerine geçen her fırsatta fikir suçlularına ceza vermektedirler. Romanın sonunda müdürün alt koğuştaki bütün kızları ülkenin farklı yerlere dağıtması da müdürün kızlar aynı yerde kaldıklarında düşüncelerini yayarak ayaklanmalara sebep olacağını düşünmesidir. Müdürün bu düşünce tarzı 1980'lerin hükümetinin düşünce tarzına benzemektedir. O zaman da baştakiler düşünen insanların olduğu yerden fikirlerin, adaletin ve özgürlüğün doğacağını bilmekteydi ve bu yüzden de siyasi suçluları birbirinden farklı hapishanelere göndermiş, hatta bazılarını idam ile cezalandırmıştır.

Adalet sistemini anlamakta zorluk çeken Barış için alt koğuştaki kızların suçsuz oldukları halde hapishane görevlileri tarafından sürekli cezalandırılıyor olmaları Barış'ın aklını karıştırmaktadır. *“Zeynep kitabı kendisinin kaybetmediğini anlatmaya çalıştı, ama müdür dinlemedi. Birkaç gün önce Sümbül diye şişman bir kadın gelmişti koğuşa. Yüzünü çok boyuyor. “Müdür benim tanıdığım,” diye övünüp duruyordu. “Bundan sonra ekip başınız Sümbül Hanım olacak,” dedi müdür.”* (Çiçekoğlu, 55) Barış hapishanedeki yetkililerin Zeynep'in veya diğer düşünce suçlularının sözüne neden inanmadığını anlamamaktadır. Hapishane görevlileri

düşünce suçlarının doğru mu yoksa yalan mı söyledikleriyle ilgilenmemektedir. Onlara, müdüre ve devlete göre, düşündüklerini özgürce ve korkusuzca söyleme cesaretini gösteren insanlar her zaman haksızdır. Bu yüzden de siyasi suçluları her zaman haksız görmektedirler. “*Annem idarede demiş ki: Bizi Filiz zorladı Sümbül Hanım’ı dövmeğe. Ama ben duymuştum. Öyle olmadı. Önce annem istemişti dövmeği.*” (Çiçekoğlu, 63) Filiz ve Barış’ın annesi müdür ile yakınlığı olan Sümbül Hanım’ı dövdükleri zaman her ne kadar aynı davranışı sergilemiş olsalar da farklı sonuçlarla karşılaşmışlardır. Barış’ın annesinin kendi suçunun büyük bir kısmını Filiz’in üzerine atması Filiz için durumu olduğundan daha da kötü bir hale getirmiştir. Düşünce suçlusu olduğu için zaten yetkililer tarafından sevilmemekte ve başka bir hapishaneye transfer ettirilmek istenmektedir. Barış’ın annesinin suçu Filiz’e atması üzerine hapishane yetkilileri ellerine geçen bu fırsattan istifade Filiz’e kendisini açıklama fırsatı vermeden başka, daha sert, bir hapishaneye yollamışlardır. Bu düşünce suçlularına kendilerini ifade etme hakkı tanınmadığını, kendilerini ifade ettikleri zamanlarda da kale alınmadıklarını kanıtlamaktadır. Ayrıca hapishane müdürünün roman boyunca “*Yine o kızlar kıskırtmıştır.*” (Çiçekoğlu, 95) gibi sözlerle olayların aslını bilmeden hemen fikir suçlularını suçlaması da onun eşitlikçi bir insan olmadığını ve fikir suçlularının başına geleceklerle ilgilenmediğinin kanıtıdır.

Hapishanede çalışanların çoğu gaddar, devlet yanlısı ve eşitlikten uzak insan profiline uysa da bu stereotipi bozan çalışanlar da mevcuttur. Hapishanede çalışanlardan bazıları her ne kadar suçlulara adaletten uzak cezaları vermek istemeseler de kendilerinden üst mevkideki insanları kızdırmamak ve de onlardan korktukları için suçlulara bu yaptırımları uygulamak zorunda kalmaktadır. Hapishanede çalışan bu görevlilerin müdür yanında ve müdürden uzakken suçlulara karşı davranışları da onların merhametli insanlar olduklarını, fakat müdüre karşı olan korkularının vicdanlarına ağır bastığının kanıtıdır. “*“Çabuk vurun diyorum size şu uçurtmayı, vurun!” (...)* Nöbetçilerden birisi uçurtmaya nişan aldı. Ateş etti.” (Çiçekoğlu, 95) Hapishane görevlileri müdürün yanındayken onun emirleri doğrultusunda kitap parçalamak,

haksız yere insanlara fiziksel şiddette bulunmak, havada süzülerek insanları mutlu eden bir uçurtmayı vurmak zorundadırlar. Fakat bazı hapishane çalışanlarının asıl kimlikleri baskı altında olmadıkları zaman belli olmaktadır. “*“Bak, uçurtma kaçmış!” “Hani bakayım! Nereden kaçmış?” “Bizim göğümüzden kaçmış. Ama sakın onu vurma!” Ağabeyin gözleri doldu ben böyle deyince” (Çiçekoğlu, 82).* Bu, hapishane görevlilerin hepsinin taş kalpli olmadığını, birkaçının da sadece işleri yüzünden taş kalpli gibi göründüklerinin kanıtıdır.

2.6 Uçurtmanın Önemi

Romanda geçen ve romana adını veren uçurtma figürü 1980’li yıllardaki baskıya ve kısıtlanmış özgürlüklere karşılık gelen bir imgedir. Romanda farklı zamanlarda, farklı uzamlara karşımıza çıkan uçurtma figürü bu dönemin insanlarını ve onların özgürlüğe bakış açılarını ele almaktadır.

Barış uçurtmayı hayatı boyunca sadece üç kere görmüştür. Bunlardan iki tanesi kendi göğünde diğeri de annesi ile hastaneye gittiğinde özgür ve telsiz bir gök yüzünde gördüğü uçurtmadır. Hapishanede gördüğü uçurta ve dışarıda gördüğü uçurtma Barış için çok farklı anlamlar taşımaktadırlar.

Barış’ın dışarıda telsiz ve uçsuz bucaksız bir gökyüzünde gördüğü uçurtma özgürce hiçbir engele takılmadan, vurulma, indirilme tehlikesi olmadan gök yüzünde dolaşabilmektedir. Barış’ın bu özgür uçurtmayı hapishane dışındaki dünyada görmesi düşünce özgürlüğünü temsil etmektedir. Barış’ın gördüğü bu uçurtma mavi ve gördükleri içerisinde en küçüğüdür. Barış’ın uçurta hakkında kullandığı bu iki sıfat düşünce suçluları için umudu resmetmektedir. Eşitliğin ve yeni bir umudu simgeleyen mavinin küçük bir formda olsa da Barış’ın karşısına çıkması geleceğin umut barındırdığını göstermektedir. Uçurtmayı dışarıda gördüğünde yanındaki hapishane görevlisinin uçurtmayı vurmaması dış dünyanın değişmekte olduğunu, özgür ve

farklı düşüncelerin ölüm veya hapisaneye atılarak kısıtlanmadığını göstermektedir. Dış dünyada iyiliğin, eşitliğin ve özgürlüğün doğru yolda ilerlemekte olduğunu simgelemektedir.

Barış son uçurtmayla ise hapisanenin avlusunda karşılaşmıştır. Çok büyük ve kıpkırmızı olarak anlatılan bu uçurtma, daha sonra müdür tarafından vurdurulan uçurtma, 1980’li yıllarda devlet tarafından haksız yere hapisaneye kapatılan ve öldürülen düşünce suçlularını temsil etmektedir. Kıpkırmızı rengi dökülen kanları anlatırken Barış’ın uçurtmayı hayatında gördüğü en büyük uçurtma olarak tanımlaması da haksız hüküm giymiş siyasi suçluların sayısının büyüklüğünü temsil etmektedir. *“Müdür daha bile çok kızdı. “Vurun diyorum!” diye kükredi. Öbür nöbetçi de ateş etmek istedi ama galiba onun silahı çok islanmıştı. Ateş almadı.”* (Çiçekoğlu, 96) Hapishane müdürünün uçurtmaya verdiği bu tepki hala özgür düşünce ortamına izin vermeyen insanların hala dışarıda olduğunu göstermektedir. Fakat hapishane müdürünün bütün çabalarına rağmen uçurtmaya ateş edememesi, böyle düşünen insanların devrinin bittiğini; insanların düşüncelerinin ve seslerinin bundan sonra susturulamayacağını kanıtlamaktadır.

3 Sonuç

Feride Çiçekoğlu’nun *Uçurtmayı Vurmasınlar* adlı romanı, sosyal çevrenin ve uzamın küçük bir çocuk olan Barış’ın duygu ve düşünce dünyası üzerindeki izlerini ele almaktadır. Bu tez çalışmasında odak figür Barış’ın hapishane uzamı ve bu uzamdaki hapishane görevlerinin, adli ve siyasi suçluların davranış ve düşüncelerinin kendisi üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Feride Çiçekoğlu romanın konu aldığı dönemi, zorlu hayat koşullarını, adaletsizliklerini ve sosyokültürel yapısını bir çocuğun bakış açısından anlatmaktadır. Barış’ın dış dünya ile ilgili fikirleri, haksızlıklarla hapishaneye girmiş olan düşünce suçlularının ve adli

suçluların zıt görüşleri çevresinde gelişmiştir. Bu bağlamda her ne kadar roman küçük bir çocuk olan Barış'ın ağzından yazılmış olsa da genel olarak karamsar bir atmosfere sahiptir. Sonuç olarak *Uçurtmayı Vurmasınlar* adlı romanda genel olarak yanlış uzam ve sosyal çevrenin bir çocuk üzerindeki olumsuz etkileri ele alınmıştır.

4 Kaynakça

Çiçekoğlu, Feride. Uçurtmayı Vurmasınlar. Can Sanat Yayınları, 2009

Kıraç, Tuba. "Uçurtmayı vurmasınlar Romanında Karakter ve Karakterleştirme" *Kültür Araştırmaları Dergisi*, ½, 2019